

Persoonlijk én wijs

Jaap C. van der Stel

Al heel lang vraag ik collega's: 'Naar wie zou jij toe gaan, als je zelf een probleem had?' Steevast wijzen we dezelfde personen aan, bij wie we wel of niet onze vraag zouden willen voorleggen. Waar duidt dat op? Zien of voelen we bij hulpverleners bijzondere eigenschappen, die we overigens maar moeilijk onder woorden kunnen brengen? Hebben zulke collega's, behalve hun formele competenties, iets in huis dat hen van de rest onderscheidt? En hebben wij gelijk in onze keuze? Dat veronderstelt proefondervindelijk handelen en vergelijkend onderzoek. Bij je directe collega's kom je daar zelf niet goed achter; je mag ze trouwens toch geen professionele hulp vragen. Maar het is wel mogelijk inzichtelijk te maken waarom onze keuzen zo overeenstemmen. Ik denk dat het te maken heeft met persoonlijke wijsheid – niet bij ons, maar wijsheid die we als zodanig herkennen bij een ander, in dit geval een hulpverlener. En cliënten ervaren dat denk ik ook zo, al hebben zij zelden de kans om echt te kiezen.

Persoonlijke wijsheid zou je kunnen typeren als een eigenschap die mensen aanleeft, meestal als resultaat van levenservaring en reflectie daarop. Dat zou betekenen dat mensen die wijsheid ook hebben als ze zich hebben afgezonderd van de buitenwereld en met niemand meer in contact staan. Kluzenaars bijvoorbeeld, die door meditatie tot een soort innerlijke wijsheid proberen te komen. Maar daarmee wordt volgens mij de essentie van persoonlijke wijsheid genegeerd, namelijk dat het op de keper beschouwd een interpersoonlijke eigenschap is. Anders gezegd: deze eigenschap bestaat slechts bij de gratie van het feit dat mensen deze bij een ander herkennen.

Wijze mensen worden als zodanig geïdentificeerd, doordat ze voor andere mensen een unieke betekenis hebben. Het maakt ze relevant. Wijze mensen zijn beschouwend, proberen dingen te begrijpen en weten zich ten opzichte van de wereld - in het bijzonder andere mensen - zodanig te verhouden, dat ze voor hen waarde toevoegen. Dat we dit kunnen aanduiden als persoonlijke wijsheid, heeft ermee te

---

Dr. J. C. van der Stel (✉)
Haarlem, Nederland
e-mail: jaapvanderstel@gmail.com

maken dat de persoon inzicht in zichzelf weet te krijgen door een zekere afstand van zichzelf te (kunnen) nemen. En dat deze in staat is door illusies heen te kijken, en in zijn verhouding met de wereld een balans weet te vinden tussen een rationele en een affectieve benadering. Het laatste ervaren we bij hulpverleners door hun aangename empathische en gecompasseerde houding. Zonder levenservaring krijg je dat niet voor elkaar. Vandaar dat we ook niet mogen verwachten van net afgestudeerde hulpverleners dat ze wijs zijn, in de hier bedoelde betekenis.

Maar empathie en compassie zijn niet de enige componenten van persoonlijke wijsheid. Naast deze vormen van emotieregulatie ervaren we bij wijze mensen dat ze de uitdagingen van het leven aankunnen, dat ze een open opstelling hebben tegenover de wereld én dat ze de reflectief zijn – de complexiteit van de wereld omarmen in plaats van het leven te versimpelen.

Het is vreemd dat zo'n oeroud concept als wijsheid, en in het bijzonder de persoonlijke dimensie daarvan, vooral in de 'alternatieve' hoek wordt omarmd. In richtlijnen en competentieprofielen vind je er niets over. Opleidingen laten het ook goeddeels liggen. Nu weet ik dat je persoonlijke wijsheid niet kunt 'aanleren', maar je kunt jezelf wel zodanig ontwikkelen dat andere mensen het verschil gaan merken.

En wat levert het op? Bereiken cliënten meer gezondheidswinst en gaan de kosten omlaag? Ik kan het nu niet aantonen, maar ik denk het wel. Gelukkig wordt er wetenschappelijk onderzoek gedaan naar persoonlijke wijsheid; de onderzoeksmethoden liggen gereed (Ferrari en Weststrate 2013). Wanneer deze worden toegepast, verwacht ik dat we persoonlijke wijsheid in de canon van de 'non-specifieke' factoren van de zorg kunnen bijschrijven. Deze zijn vaak bepalend of een bewezen effectieve handelwijze tot een beoogd effect leidt (of juist tot het tegendeel). Tot die tijd ga ik voor een persoonlijk wijze hulpverlener – als de tijd daar is.

Literatuur

Ferrari, M., & Weststrate, N. M. (red.). (2013). *The scientific study of personal wisdom*. Dordrecht: Springer.

Dr. Jaap C. van der Stel is lector ggz bij de Hogeschool Leiden en senior onderzoeker bij VUmc/GGZ inGeest en adviseur beleid bij Brijder-Parnassia.